

نگاهی به جرم پول شویی و اسناد بین‌المللی مهم مرتبط با آن

مینا جزایری^۱

چکیده:

پول شویی آن روی سکه ارتکاب جرم برای تحصیل سود است. فرآیندی است سه مرحله‌ای که مرحله اول آن قطع هرگونه ارتباط مستقیم بین عواید حاصل شده (پول) از منشأ غیرقانونی آن مرحله دوم، مخفی کردن رد مال با انجام معاملات متعدد (اعم از صوری و فرضی) می‌باشد. و بالاخره مرحله سوم فرآیند، ظاهری قانونی دادن به مال حاصل شده از جرم است. از این رو پول شویی حلقه اتصال اقتصاد غیر رسمی و غیر قانونی با اقتصاد رسمی و قانونی است.

هر چند به لحاظ آثار زیان‌بار این فرآیند، طرح‌های متعددی برای مقابله با پول شویی در سطح بین‌المللی تدارک دیده شده است لیکن از منظر تعهدات دولت ایران، کنوانسیون وین که اولین بار استفاده از عواید حاصل از جرم مواد مخدر را جرم مستقلی تلقی نموده و کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی که در سال ۲۰۰۰ در پالرمو و اصول چهل گانه FATF و قطعنامه ۱۳۷۳ شورای

۱ - رییس گروه بازرسی اداره نظارت بر بانک‌ها

امنیت سازمان ملل متحد از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد که در این مقاله به اختصار به آنها اشاره شده و ترجمه اهم نکات توصیه‌های چهل گانه و متمم آن نیز ارایه می‌گردد. لازم به توضیح است در اسناد بین‌المللی فوق و همچنین توصیه‌های چهل گانه، یک توافق نظر عمومی در مورد کلیات ارکان اصلی هر نظام ضد پول‌شویی وجود دارد. اما از آنجا که کشورها دارای نظام‌های قانونی و ساختار مالی متفاوتی هستند انعطاف پذیری اسناد ذکر شده، اجازه می‌دهد که هر کشور بر حسب طبیعت و ساختار مالی و قانونی خاص خود مبادرت به قانونگذاری نماید.

مقدمه:

گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پول‌شویی (FATF)^۱ مسامحه و تعلل در مبارزه با پول‌شویی را موجب سودآوری و گسترش فعالیت‌های مجرمانه و غیرقانونی دانسته و امکان به کارگیری بخش مالی رسمی کشورها بویژه سیستم بانکی توسط مجرمین را موجب فسادپذیری بخش مذکور می‌داند، اعتقاد بر این است که مجرمان با کسب سودهای سرشار همواره سعی بر نفوذ در دستگاه‌های سیاسی داشته و این امر موجب اضمحلال بنیان‌های دموکراسی در کشورها می‌گردد. در یک جمع‌بندی کلی آثار زبان‌بار پدیده پول‌شویی را می‌توان آلوده شدن و بی‌ثباتی بازارهای مالی دانست. این درحالی است که به دلیل ناشناخته بودن پی‌آمدها و آثار خسارت‌بار پول‌شویی تاکنون اقدامات اساسی در ایران صورت نگرفته است و متأسفانه علیرغم اقداماتی چند از قبیل تصویب «لایحه بازار غیرمتمشکل پولی»، تدوین و ارایه پیش نویس لایحه مبارزه با پول‌شویی از سوی دولت به مجلس شورای اسلامی و تصویب مقررات پیش‌گیری از

پول شویی در موسسات مالی توسط شورای پول و اعتبار، حلقه‌های مفقوده‌ای وجود دارد که باید اقداماتی چند، به منظور پرکردن کمبودهای قانونی انجام شود. زیرا مبارزه با پول شویی در کشورهای جهان، مقوله‌ای فراتر از یک سلسله اقدامات داخلی است، بنابراین آنچه اکنون اهمیتی بیشتر از تصویب قوانین مبارزه با پول شویی یافته است همکاری کشورهای جهان، حول محور تعاملات جهانی و همکاری‌های منطقه‌ای است. به همین دلیل کشورها با انعقاد قرارداد و پیمان‌های منطقه‌ای و یا با الحاق به کنوانسیون‌های بین‌المللی و یا مشارکت در دیگر موافقت‌های جهانی تلاش می‌کنند تا در دو مقوله به اجماع و تفاهم جهانی برسند و آن، استنباط مشترک از مبانی و ارکان جرم پول شویی و وظایف و مسئولیت‌هایی که نهادهای مشمول برای مبارزه عهده دار می‌شوند است و دیگر پیش‌بینی معاضدت قضایی و همکاری با سایر کشورها و نهادهای بین‌المللی است. چون هیچ کشوری به تنهایی قادر به مبارزه با پول شویی نمی‌باشد. مقاله حاضر کوششی است برای شناسایی جرم پول شویی و در قسمت دیگر بررسی آن دسته از اسناد بین‌المللی که به نحوی برای دولت ایران الزام‌آور می‌باشد.

بخش اول (تعریف پول شویی، فرآیند آن و ضرورت مبارزه با پول شویی

۱- تعریف پول شویی

تعاریف متعددی درباره جرم پول شویی وجود دارد که کمابیش از نظر معنی قابل انطباق به نظر می‌رسد. هر چند جوهره تعریف پول شویی ناظر است به انجام عملیاتی برای پنهان نمودن سرچشمه غیرقانونی مال به نحوی که ظاهری قانونی به خود بگیرد. لیکن دو تعریف زیر به لحاظ آنکه فرآیند پول شویی را با اقتصاد غیررسمی ارتباط داده است از اهمیت بسیار برخوردار است:

۱- پول شویی فرآیندی است که مجرمین یا گروه‌های سازمان یافته با توسل به آن، ریشه و ماهیت مال حاصل از جرم را تغییر داده و آن را به حوزه اقتصاد رسمی وارد می‌سازند.

۲- پول شویی پلی است برای پرکردن فاصله و اتصال دنیای مجرمین با سایرین. در این فرآیند از ابزارهای مالی و حسابداری و حقوقی به عنوان وسیله‌ای برای تغییر منشأ، ماهیت، شکل و مالکیت مال غیرقانونی استفاده می‌شود. تعریف اخیر از این منظر مهم است که پول شویی را حلقه اتصال اقتصاد قانونی و رسمی با اقتصاد غیررسمی و غیرقانونی می‌دانند.

برای تکمیل تعریف یاد شده باید به این نکته توجه داشت که اقتصاد غیررسمی (که به اقتصاد سایه یا موازی و زیرزمینی نیز موسوم است) نه تنها عملیات مجرمانه بلکه کلیه عملیات غیرقانونی از جمله فرار مالیاتی، اجتناب از پرداخت مالیات و درآمدهای گزارش نشده که از فروش کالا و خدمات قانونی در معاملات پولی و سایر مبادلات و تهااترها حاصل شده را نیز در برمی‌گیرد.

بدیهی است افرادی که در بازارهای غیررسمی فعالیت دارند سعی می‌کنند که عملیاتشان از منظر دولت و قانونگذاران پنهان بماند به همین دلیل تخمین اندازه و میزان وسعت بازارهای غیررسمی بسیار مشکل است.^۱

۱- گفته می‌شود وسعت بازار غیر رسمی در کشورهای در حال توسعه بین ۳۵-۴۵ درصد و کشورهای در حال گذر ۲۱-۳۰ درصد و کشورهای صنعتی ۱۳-۱۵ درصد از حجم تولید ناخالص داخلی است.

جدول زیر شمای ساده‌ای از اقتصاد غیررسمی را نشان می‌دهد:

شرح عملیات از قبیل :	نوع عملیات
معاملات مربوط به قاچاق کالا، ارز، مواد مخدر، انسان، ارتشا، اختلاس و اخاذی و غیره	عملیات مجرمانه
فرار مالیاتی و امتناع از دادن مالیات (عدم گزارش درآمدهای مشمول مالیات از قبیل دستمزد یا خدمات و سرویس‌های ارائه شده یا مالیات ناشی از درآمدها یا خدمات ارائه شده)	عملیات غیرقانونی

بنابراین ضرورت دارد جهت تکمیل فرآیند جرم پول‌شویی به تقسیم‌بندی زیر نیز

توجه شود:

۱- پول خاکستری^۱

۲- پول کثیف^۲

۳- پول ملتهب^۳

پول خاکستری به پولی اطلاق می‌شود که ناشی از عملیات غیرقانونی یا حتی قانونی است در حالی که پول کثیف ناشی از عملیات مجرمانه است. با این توضیح که انجام بعضی از اعمال صرفاً از لحاظ اخلاقی مذموم است، در صورتی که ارتکاب بعضی از اعمال علاوه بر مذموم بودن موجب محکومیت شخص خواهد شد. یعنی قانون با اعمال مجازات می‌خواهد از جامعه محافظت نماید. بدیهی است درجه و میزان مجازات متعلق به جرایم بر مبنای این تقسیم‌بندی یعنی از خاکستری به کثیف متفاوت است. به عنوان

۱- Grey Money

۲- Dirty Money

۳- Hot Money

مثال فرار مالیاتی در مقام مقایسه با قاچاق مواد مخدر از منظر جامعه و افکار عمومی در یک رده قرار نمی‌گیرد.

پول ملتهب به نوعی پول اطلاق می‌شود که به لحاظ تغییرات سریع اقتصادی، اجتماعی و سیاسی از کشورها خارج و به مناطق امن روانه می‌شود. با این توضیح که اکثر اوقات پول‌شویی با فرار سرمایه از کشورها همراه است که آن هم ترکیبی از پول کثیف، خاکستری و حتی پول‌های تمیز است.

چنانکه ملاحظه می‌گردد، این تقسیم‌بندی حاکی از آن است تمام پول‌هایی که به هر نحو و هر شکل نیاز به شستن دارند لزوماً از عواید حاصل از جرم نبوده و پول‌های خاکستری ممکن است از ابتدا تمیز بوده و بعداً آلوده شده باشند زیرا صرف اینکه مالک پول از ادای دیون مالیاتی خودداری نماید در واقع، مرتکب عمل غیر قانونی می‌شود. بدیهی است ایجاد مانع و حایل برای فعالیت مجرمین در خصوص استفاده از عواید حاصل از جرم موجب خواهد شد که مجرمین نتوانند فعالیت خود را به راحتی انجام دهند.

۲- مراحل فرآیند پول‌شویی

معرفی جرم پول‌شویی بدون در نظر گرفتن فرآیند آن کامل نخواهد بود. زیرا عمل پول‌شویی باید به نحوی انجام شود که با آن، پول کثیف، پاک و پول خاکستری قابل احترام شود. به گفته صاحب نظران به ناچار این امر با توسل به معاملات حقیقی یا صوری برای گمراه نمودن مقامات ذیربط از جمله بازرس‌ها و ناظران قانونی صورت می‌گیرد. تدلیس و القای شبهه، محور اصلی در این فرآیند است که با انجام معاملات متعدد ریشه مجرمانه یا غیرقانونی مال، تیره و مبهم گردد.

مراحل فرآیند پول‌شویی به شرح زیر است:

الف) جایگذاری^۱

اولین مرحله از فرآیند جرم پول شویی، جایگذاری یا تزریق عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه به شبکه مالی رسمی، با هدف تبدیل و تغییر مالکیت آن است. جایگذاری عواید حاصل از جرم، با تقسیم وجوه نقدی کلان به مبالغ کوچک صورت می‌گیرد. این شیوه که اصطلاحاً «اس مورفینگ»^۲ نامیده می‌شود، به نحوی است که وجوه سپرده گذاری شده (به دفعات و کمتر از سقف معین پیش بینی شده برای گزارش دهی) به خارج انتقال می‌یابند و به سرعت استرداد می‌شوند. این روش در اغلب کشورها، توسط مجرمان مورد استفاده قرار می‌گیرد (حتی اگر سقف معینی برای گزارش دهی معاملات نقدی وجود نداشته باشد).

یکی دیگر از روش‌هایی که مورد استفاده تطهیر کنندگان پول قرار می‌گیرد، استفاده از نام بستگان نزدیک یا سایر اشخاصی است که به گونه‌ای با آنان در ارتباط هستند. همچنین تشکیل شرکت‌های صوری یا شرکت‌هایی که اساساً به منظور پول شویی تأسیس می‌شوند و در نقاطی به ثبت می‌رسند که مقررات در این خصوص سهل تر از سایر روش‌های معمول در این زمینه است.

روش دیگری که مورد استفاده اقلیت‌های قومی قرار می‌گیرد، این است که مهاجران مبالغ جزیی و کم را در یک حساب مشترک واریز می‌نمایند. گردش این حساب به نحوی است که واریز به آن، توسط اشخاص غیر مرتبط یا به صورت مبالغ جزیی صورت می‌گیرد. خاطر نشان می‌سازد این روش که مهاجران به شکل قانونی برای فرستادن وجوه خود از آن استفاده می‌کنند، مورد استفاده مجرمان نیز قرار می‌گیرد.

۱- Placement

۲- Smurfing

ب) لایه‌گذاری^۱

لایه گذاری مرحله دیگری از جرم پول شویی است. این مرحله معطوف به جداسازی عواید حاصل از جرم، از منشأ غیر قانونی آن است. این عمل از طریق ایجاد لایه‌های پیچیده ناشی از معاملات (نقل و انتقالات) چندگانه با هدف مبهم ساختن زنجیره عطف حسابرسی^۲ و عدم امکان ردیابی سرچشمه مال صورت می‌پذیرد. این امر، متضمن انجام دادن عملیاتی مانند حواله وجه سپرده شده نزد یک مؤسسه مالی به مؤسسه دیگر، یا تبدیل سپرده نقدی به اسناد پولی دیگر (اوراق بهادار، سهام و چک‌های مسافرتی) است.

به بیان دیگر لایه گذاری یا لایه چینی یعنی فرآیند جدا کردن پول از ریشه غیر قانونی است که در این مرحله سه تکنیک رایج است.

اولین تکنیک اختلاط پول کثیف با پول تمیز است اغلب این اختلاط به این ترتیب صورت می‌گیرد که عواید حاصل از جرم با انجام معاملاتی از قبیل صادرات و واردات کالا و توسل به کم نمایی سیاهه صادراتی و گران نمایی سیاهه وارداتی وارد چرخه رسمی اقتصاد می‌گردد.

دومین روش انتقال پول از طریق واسطه است مانند تبدیل وجوه نقد به ژتون* و تبدیل مجدد آن که در این صورت تشخیص ماهیت غیر قانونی مال مشکل می‌شود. روش سوم، پنهان نمودن مالک واقعی مال آلوده است. بسیاری از خدماتی که از طریق موسسات مالی مانند ارایه وثایق در مقابل خرید اسناد یا تشکیل حساب‌های امانی صورت می‌گیرد از این دسته است به عبارتی دیگر لایه گذاری عبارت از یک سری

۱- Layering

۲- Audit Trail

*تبدیل پول نقد به ژتون عمدتاً در کازینوها اتفاق می‌افتد.

معاملاتی است که برای جلوگیری از رد یابی یا مبهم نمودن زنجیره عطف حسابرسی صورت گرفته که امکان شناسایی مالک واقعی و منشأ مجرمانه را اگر نگوییم غیرممکن بلکه مشکل می‌سازد در این میان مناطق **off shore** نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. زیرا سیستم‌های سیاسی بین المللی مبتنی بر حاکمیت و برابری دولت‌ها، ریشه یابی پول شویی در سرزمین‌های دیگر را بویژه در مراکز **off shore** که قانون مجرمانه بودن بر آن حاکم است بسیار مشکل می‌سازد از سوی دیگر سیستم‌های قضایی متفاوت، مانع رسیدگی و تحقیق مراجع ذینفع در خصوص این قبیل جرایم می‌گردد.

(ج) "در هم آمیزی" یا "یکپارچه سازی"

آخرین مرحله در فرآیند پول شویی، یکپارچه سازی یا فراهم آوردن پوشش و ظاهری مشروع برای توجیه قانونی عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه است. چنانچه مرحله لایه چینی با موفقیت انجام شود، عواید حاصل از جرم باید به نحوی وارد چرخه اقتصاد قانونی و رسمی گردد.

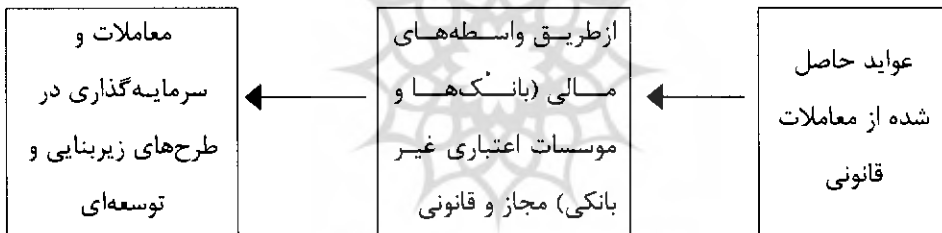
این مرحله، از طریق روش‌های متعددی، مانند سوق دارایی‌های نامشروع به سوی اشخاص و شرکت‌هایی که به نحوی با مجرمان در تماس هستند، یا از طریق روش‌های دیگری مانند تاسیس شرکت‌های پوششی و غیره انجام می‌پذیرد.

۳- ضرورت مبارزه با جرم پول شویی

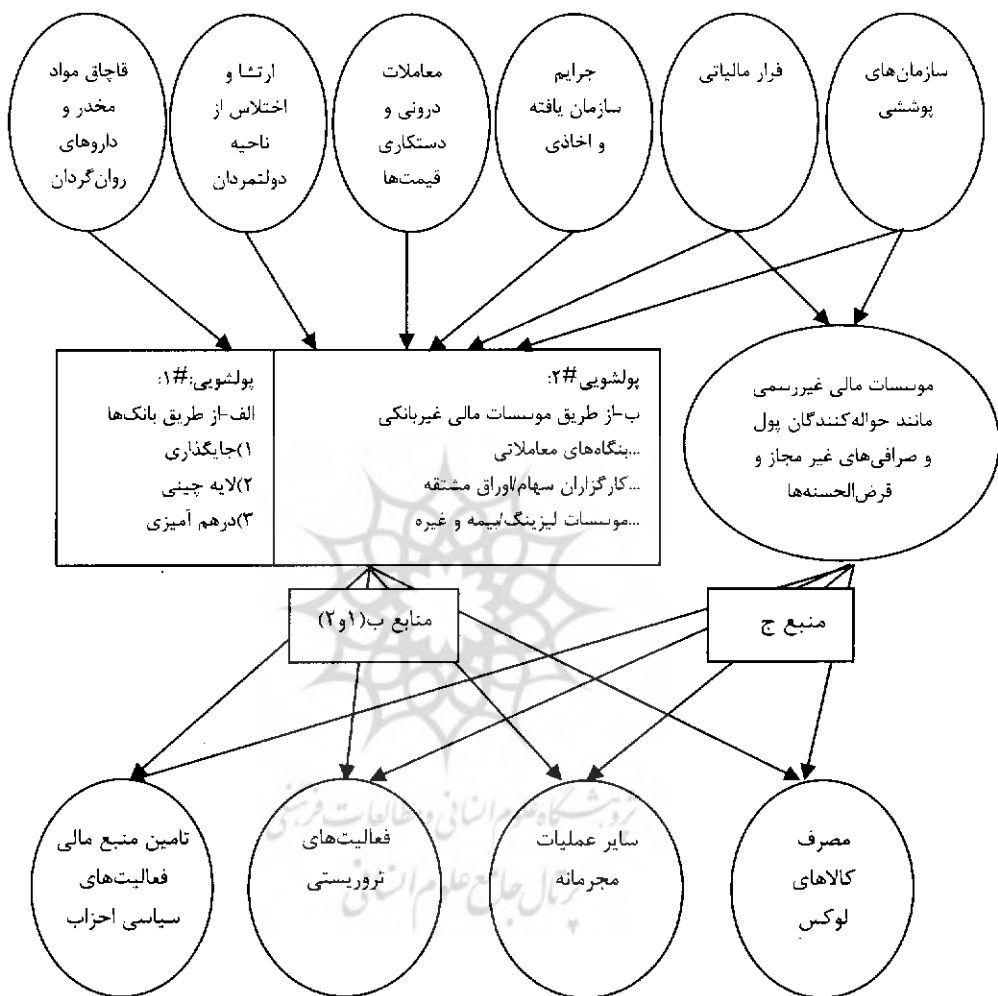
در تعریف جرم پول شویی عنوان شد که پول شویی ناظر به عملیاتی برای وصل دنیای مجرمان به دنیای دیگران یا اتصال اقتصاد رسمی به اقتصاد غیر رسمی است. شاید این سؤال مطرح شود درحالی که پول شویی ناظر به شستشوی عواید حاصل از

*
Integration

جرم است و برای هر یک از جرم‌های منشأ نیز مجازات‌های سنگینی در قوانین کشورها وجود دارد چرا برای پنهان کردن ریشه غیر قانونی مال باید مجازات دیگری در نظر گرفته شود. اعتقاد بر این است که پول‌شویی جرمی است مالی که از یک سو به منزله تهیه سوخت برای ادامه فعالیت مجرمین تلقی می‌شود و از سوی دیگر سود آوری جرایم منشأ، مجرمین را قادر می‌سازد علاوه بر اخلال در روند صحیح اقتصادی کشور پایه‌های دموکراسی و پیشرفت جامعه را مختل و پول‌های کثیف را در گردش اقتصادی وارد و عمدتاً در فعالیت‌های غیر قانونی سرمایه‌گذاری نمایند در حالی که عواید حاصل‌شده از طریق معاملات قانونی در یک اقتصاد سالم در کشورهایی که مبتنی بر حکمرانی خوب^۱ است در تجارت مشروع و قانونی و به ویژه در طرح‌های توسعه‌ای و زیربنایی سرمایه‌گذاری می‌شود.

در حالی که گردش عملیات وجوه و منابع غیرقانونی به شرح زیر می‌باشد :

بدیهی است چنانچه از نمودار مستفاد می‌گردد منابع حاصل از جرایم مالی عمدتاً در عملیات غیرقانونی، مجرمانه، فعالیت‌های تروریستی و خرید کالاهای لوکس و

غیره سرمایه‌گذاری می‌گردد. این اموال عمدتاً به سوی سرمایه‌گذاری‌های پایدار، توسعه‌ای، زیربنایی و... متمایل نمی‌گردد.

بخش دوم (کنوانسیون‌های بین‌المللی

۱- الزامات ایران بر اساس اسناد بین‌المللی

اسناد بین‌المللی در زمینه مبارزه با جرم پول‌شویی به نحوی تدوین یافته اند که متضمن یک توافق عمومی در مورد کلیات ارکان اصلی هر نظام ضد پول‌شویی است به همین علت کشورها مکلفند اصولی را لامحاله رعایت نمایند. هرچند این تکلیف به منزله نادیده گرفتن اصول و سیستم حاکم قضایی کشورها نمی‌باشد.

الزام به رعایت اصول و مقررات بین‌المللی در خصوص جرم پول‌شویی الزامی است دو سویه. از یکسو، در اولین توصیه‌های چهل‌گانه از توصیه‌های FATF از کشورها خواسته شده است که پدیده پول‌شویی را بر اساس کنوانسیون‌های وین (که برای اولین بار استفاده از عواید حاصل از جرم مواد مخدر را جرم مستقلی تلقی نموده) و کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته و فرا ملی (که در سال ۲۰۰۰ در پالمو ایتالیا به تصویب رسید مشهور به کنوانسیون پالمو)، جرم انگاری نموده و با توجه به روح و مفاد دو کنوانسیون مذکور نسبت به تعیین مجازات و سایر ضوابط اقدام نمایند. از سوی دیگر در توصیه شماره یک از توصیه‌های هشتگانه ویژه از کلیه کشورها خواسته شده است که نسبت به الحاق به قطعنامه‌ها و کنوانسیون‌های سرکوب و جلوگیری از تامین مالی تروریسم و رعایت قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت سازمان ملل اقدام نمایند. این در حالی است که اصول FATF نیز هرچند در حدیک توصیه است ولی چون توسط بسیاری از کشورها و نهادهای بین‌المللی مورد پذیرش واقع شده و از همه مهمتر آنکه پیش شرط اجرای قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت سازمان ملل متحد داشتن ضوابط لازم در خصوص

جرم پول‌شویی است که از این منظر تعهد دولت ایران در اجرای اصول یاد شده و سایر اسناد بین‌المللی در این زمینه جدی تر می‌گردد^۱، لذا شرح مختصری از اسناد ذکر شده می‌تواند راهگشای تصمیمات آینده باشد.

۲- کنوانسیون وین^۲

در ۱۹ دسامبر سال ۱۹۸۸ میلادی هیات‌های نمایندگان کشورهای شرکت کننده برای امضای کنوانسیون جدیدی که به همت سازمان ملل متحد برای مبارزه با مواد مخدر و عواید حاصل از آن تدوین گردیده بود، در شهر وین گرد هم آمدند. کشورهای متعاهد کنوانسیون وین با ابراز نگرانی از روند رو به افزایش حجم تولید غیرقانونی، تقاضا و قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان که سلامت انسان‌ها و بنیادهای اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جهان را به خطر انداخته بود و همچنین بنا به ملاحظات تلخ و تاسف بار چون استفاده از کودکان در بازار مصرف قاچاق از یک سو و رابطه بین جرم قاچاق و سایر جرایم سازمان یافته از سوی دیگر که منجر به تخریب ثبات امنیت و حاکمیت کشورها گردیده، تمایل خود را با اقدام جامع و مؤثر و عملی در مبارزه با جرم مواد مخدر با تصویب کنوانسیون وین نشان دادند. برای اولین بار هدف بر حول محور این امر قرار گرفت که عاملین قاچاق مواد مخدر از عواید فعالیت‌های جنایی خود محروم و در نتیجه انگیزه اصلی برای ارتکاب جرم زایل گردد. متعاهدین با توجه

۱- از آنجا که پول‌شویی واجد خصوصیت فرامرزی است لذا آفت جهانی تلقی شده و مبارزه با آن هم جهانی و نیازمند همکاری دولت‌هاست. اسناد بین‌المللی حکایت از آن دارد که عزم جهانی برای مبارزه با این فرآیند از سال ۱۹۸۰ آغاز گردیده و برخی از اسناد مهم دیگر در این مورد عبارتند از اعلامیه کمیته بازل (The Basle Statement (۱۹۸۸))، گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پول‌شویی (The Financial Action Task Force) و پیمان‌نامه شورای اروپا (The Council of Europe).

۲ - The Vienna Convention: The ۱۹۸۸ U.N. Convention Against Illicit Traffic in narcotic drugs and psychotropic substance.

به این نکته اساسی که مبارزه با مواد مخدر مسئولیت مشترک جهانی است، نکات مفیدی برای همکاری و معاضدت بین‌المللی پیش‌بینی نمودند.

مهمترین نکته در کنوانسیون به بند ۱ ماده ۳ آن در مبحث جرایم و مجازات‌ها برمی‌گردد^۱ زیرا به موجب آن از طرف‌های متعاقد خواسته شده برای جرم انگاری ارتکاب عمدی هریک از جرایم مرتبط با مواد مخدر، در قوانین داخلی خود تدابیر لازم را اتخاذ نمایند.

ماده ۳ واجد رویکرد جدیدی است و آن این است که بند ب همین ماده مقرر می‌دارد: هرگونه تبدیل و یا انتقال اموال با علم اینکه اموال مذکور از ارتکاب اعمال مندرج در بند ۱ همین ماده حاصل شده باشد و همچنین هرگونه کمک برای تغییر شکل دادن یا پنهان نمودن منشأ اموالی که اصالتاً نامشروع بوده و یا معاونت با هرکس که در ارتکاب چنین جرم یا جرایمی دست داشته است تا از عواقب قانونی اقدامات معاف گردد را جرم دیگری تلقی نموده است. همچنین کنوانسیون هرگونه اخفا یا تغییر ماهیت اصلی، منبع، محل واگذاری، جابجایی مالکیت اموال یا حقوق مربوط به آن با

۱- بند ۱ ماده ۳ کنوانسیون مذکور در مبحث جرایم و مجازات‌ها مقرر می‌دارد:

۱- هریک از طرف‌های متعاقد تدابیر لازم را برای جرم شناختن عمدی هریک از جرایم زیر در قوانین داخلی خود اتخاذ نمایند: الف) تولید، ساخت، استخراج، عرضه برای فروش، توزیع، فروش، حمل به هر شکل و تحت هر شرایطی، دلالتی، ارسال، ارسال به صورت ترانزیت، حمل و نقل، واردات یا صادرات، حمل هر نوع ماده مخدر یا داروی روان‌گردان، مغایر با مفاد کنوانسیون ۱۹۶۱ و اصلاحیه آن یا کنوانسیون ۱۹۷۱.

۲- کشت خشکاش، بوته کوکا و یا گیاه شاهدانه به منظور تولید مواد مخدر مغایر با مفاد کنوانسیون ۱۹۶۱ و اصلاحیه آن.

۳- مالکیت و یا خرید هر نوع مواد مخدر و یا داروی روان‌گردان به منظور ارتکاب هر یک از جرایم در بند ۱ مذکور.

۴- ساخت، حمل و یا توزیع وسایل، مواد اولیه یا مواد شیمیایی مندرج در جداول ۱ و ۲ با علم به اینکه از آنها برای کشت، تولید و یا ساخت مواد مخدر و یا داروهای روان‌گردان به صورت قاچاق استفاده گردد.

۵- سازماندهی، مدیریت و یا تأمین مالی هریک از جرایم مذکور در بندهای ۱ الی ۴

علم اینکه این اموال از جرایم مواد مخدر یا مشارکت در چنین جرایمی حاصل شده است را جرم تلقی می‌نماید.

شایان ذکر است کنوانسیون کشورها را مجاز می‌دارد تا چنانچه بر طبق اصول قانون اساسی و مفاهیم اصلی سیستم‌های حقوقی ملی امکان مجازات مرتکبین جرم منشأ به مجازات دیگری یعنی استفاده از عواید حاصل از جرم قاچاق مواد مخدر وجود دارد مبادرت به این امر نمایند.

ضمناً کنوانسیون وین اطلاع، قصد و یا نیتی که لازمه ارتکاب جرم است را از شرایط عینی استنباط می‌نماید. به همین دلیل چنانچه اوضاع و احوال به نحوی باشد که مجرم از قراین قوی نیز باید استنباط نماید این امر از جمله موارد تحقق احکام جرم می‌باشد. کنوانسیون وین اولین سند بین‌المللی است که بر پایه عزم جهانی برای مبارزه با شستشوی عواید حاصل از مواد مخدر به تصویب رسیده است. هرچند قلمروی آن صرفاً به قاچاق مواد مخدر بازمی‌گردد لیکن هرگونه عمل مادی مثبتی اعم از تبدیل، انتقال، اخفا یا تغییر ماهیت مال به نحوی که مال حاصل شده از جرم قاچاق از منشأ اصلی آن جدا گردد جرم دیگری است که قابل مجازات خواهد بود.

ماده ۵ همین کنوانسیون از کشورها خواسته است که در قوانین داخلی خود تدابیر لازم برای مصادره اموال ناشی از جرایم قاچاق یا عواید حاصل از آن و یا ارزش معادل آن را فراهم ساخته و همچنین مراجع صالح آنها بتوانند نسبت به شناسایی، ردیابی، توقیف یا ضبط اموال و وسایل اقدام نمایند. خاطر نشان می‌سازد در سال ۱۳۷۰ طی یک ماده واحده الحاق دولت ایران به کنوانسیون مذکور به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در حال حاضر به موجب ماده ۹ قانون مدنی مفاد آن در حکم قانون است.

۳- کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی (پالمو)^۱

مسأله همکاری بین المللی در مبارزه با جرایم سازمان یافته مطلب تازه‌ای نیست و وجود معاهدات متعددی بر پایه استرداد مجرمان یا معاضدت قضایی در سطح دو جانبه و گاه منطقه‌ای نشان دهنده عزم دولتها برای مبارزه با جرایم مذکور است.

شرکت بیش از ۱۲۵ کشور جهان از جمله کشور جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۰۰ میلادی برای مبارزه با جرایم سازمان یافته در یکی از مراکز فعالیت مافیا (یعنی پالمو)، نشانگر عزم جهانی برای مبارزه با باندهای قاچاق و فراملی است.

هرچند کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه قاچاق غیرقانونی مواد مخدر و داروهای روان گردان (کنوانسیون وین) گامی بزرگ در جهت مبارزه با قاچاقچیان و قاچاق مواد مخدر بوده و فرصت بزرگی را فراروی جهان قرار داده است لیکن به رغم تمام کوشش‌ها، سوابق حاکی از آن است که در دهه‌های اخیر این بلای خانمانسوز رشد سریعی داشته که بخشی از این رشد می‌تواند به امکانات حمل و نقل و فن‌آوری‌های جدید بازگردد و همچنین جهانی سازی و ادغام بازارهای مالی هرچند موجب رونق تجارت جهانی گردیده لیکن باعث گردیده که مجرمین به راحتی بتوانند از چنگال عدالت بگریزند زیرا ارتباطات سریع باعث شده که تبهکاران بتوانند در کشوری مستقر شده و در کشور دیگر فعالیت‌های خود را ادامه دهند. گذشته از اینها فعالیت این گروهها تنها به قاچاق مواد مخدر محدود نمی‌شود بلکه امروزه قاچاق اسلحه بیش از قاچاق مواد مخدر امنیت ملی کشورها را باخطر مواجه ساخته است. یادآوری می‌نماید شکاف بین کشورهای غنی و فقیر نیز باعث ترغیب نیازمندان به مهاجرت گردیده است و گروه‌های تبهکار با استفاده از توانایی‌های مالی که در قاچاق مواد مخدر به دست

۱ - United Nation Convention Against Transnational Organized Crimes ۲۰۰۰.

آورده‌اند در حوزه قاچاق انسان نیز وارد شده‌اند و از همه دهشتناک‌تر خرید و فروش زنان و کودکان است و تأسف بارت‌ر آنکه حتی برخی از تبهکاران به طور سازمان یافته مبادرت به فروش اعضای بدن انسان‌ها می‌نمایند.

قلمرو شمول کنوانسیون (پالمو)

دامنه شمول کنوانسیون به ۴ جرم تصریح شده در مواد ۵ و ۶ و ۸ و ۲۳ (به ترتیب شامل مشارکت در فعالیت گروه‌های جنایتکار سازمان یافته، پول‌شویی، ارتشا (فساد مالی) و ممانعت از اجرای عدالت) باز می‌گردد. ضمناً ارتکاب جرایم جدی به نحوی که در ماده ۲ کنوانسیون تعریف شده است مشروط بر اینکه ماهیتاً فراملی باشد و یک گروه مجرم سازمان یافته در آن مباشرت یا معاونت داشته باشد نیز مشمول این کنوانسیون خواهد بود.

بر پایه تعاریف کنوانسیون جرم در صورتی ماهیتاً فراملی است که :

(الف) در بیش از یک کشور ارتکاب یابد.

(ب) در یک کشور واحد صورت گیرد اما بخش زیادی از مقدمات، طرح‌ریزی یا کنترل یا هدایت آن در کشور دیگر انجام شود.

(پ) در یک کشور واحد صورت گیرد اما یک گروه مجرم سازمان یافته که در بیش از یک کشور فعالیت دارد در آن دخالت داشته باشد.

(ت) در یک کشور انجام شده باشد ولی اثرات قابل ملاحظه‌های در کشور دیگر داشته باشد.

نکته مهم در مورد کنوانسیون این است که مفاد آن قابل تسری به جرایم سیاسی و تروریسم نبوده زیرا در تعریف جرم سازمان یافته مقرر می‌دارد : «اعمالی به موجب کنوانسیون جرم تلقی می‌شوند که با هدف کسب منفعت مالی صورت می‌گیرد.»

یکی از اهداف اساسی کنوانسیون تشویق کشورها برای مبارزه با گروه‌های جنایتکار بین المللی است به همین دلیل از کشورها می‌خواهد چهار جرمی را که تعریف کرده است در قوانین داخلی خود جرم انگاری کنند. همانطور که قبلاً نیز تصریح شد جرایم مهم نیز که توسط گروه‌های مجرم انجام شود در دامنه شمول کنوانسیون قرار می‌گیرد.

الف) جرم انگاری مشارکت در گروه‌های مجرم سازمان یافته:

به موجب کنوانسیون هرگونه سازماندهی، هدایت، معاونت، مساعدت، ترغیب، مشارکت و یا مشاوره در ارتکاب جرم یک گروه مجرم سازمان یافته نیز باید جرم تلقی گردد.

مشارکت در فعالیت یک گروه مجرم سازمان یافته، به اشکال زیر می‌باشد:

- توافق یک یا چند نفر برای ارتکاب جرمی که مستقیم یا غیرمستقیم با هدف کسب منفعت مالی یا منافع دیگر صورت گیرد. همچنین اتخاذ روش‌ها و اعمالی که باعث تقویت این توافق گردد.
 - اقدام آگاهانه یک شخص در فعالیتهای مجرمانه یک گروه مجرم.
 - سازماندهی، هدایت، کمک، تشویق، ترغیب و آرایه مشاوره در زمینه ارتکاب جرم مربوط به گروه‌های مجرم سازمان یافته.
- شایان ذکر است تعیین مجازات برای مشارکت در عملیات ذکر شده علاوه بر مجازات‌های پیش بینی شده برای ارتکاب جرایم منشأ می‌باشد.

ب) جرم انگاری پول‌شویی:

ماده ۶ کنوانسیون از کشورهای عضو می‌خواهد نسبت به جرم انگاری پول‌شویی

به شرح زیر اقدام نمایند:

- هرگونه اقدام یا فعل و انفعال در خصوص عواید حاصل از جرم را جرم دیگری تلقی نموده و از کشورها می‌خواهد به شناسایی کلیه اشکال جرم پول‌شویی اقدام و یک نظام جامع نظارتی برای بانکها و موسسات مالی غیربانکی و سایر دستگاه‌هایی که به صورت خاص در معرض جرم پول‌شویی هستند تدوین نمایند.

همچنین کنوانسیون از دولت‌ها می‌خواهد که به موجب قوانین داخلی امکان همکاری و مبادله اطلاعات در سطح ملی و بین‌المللی را فراهم نمایند و بدین منظور نسبت به تاسیس یک واحد اطلاعات مالی به عنوان مرکز ملی برای گردآوری، تحلیل و انتشار اطلاعات در خصوص مبارزه با جرم پول‌شویی اقدام نمایند.

ج) جرم انگاری ارتشای (فساد مالی) مأموران دولتی:

سومین موردی که باید جرم شناخته شود ارتشای مأموران دولتی در تماس با گروه‌های مجرم‌سازم^۱ بافته است. مطالعات تطبیقی نشان می‌دهد یکی از بسترهای تبهکاری مأموران دولتی می‌باشند، زیرا اعطای رشوه به مأموران دولتی در تمام سطوح می‌تواند نظام دولتی را به فساد بکشاند. ماده ۸ کنوانسیون از کشورها می‌خواهد قوانینی را به تصویب برسانند که به موجب آن وعده اعطای رشوه به مأموران دولتی یا اعطای رشوه به صورت مستقیم یا غیرمستقیم برای مأمور یا شخص دیگری با این هدف که فرد مزبور فعلی را انجام داده یا از انجام فعلی خودداری کند، جرم تلقی گردد. نکته مهمی که در جرم انگاری فساد و ارتشا مطرح است، این است که جرم ارتشای مأموران دولتی به مأموران دولت‌های خارجی و سازمان‌های بین‌المللی نیز تسری می‌یابد.

تصویب این ماده را می‌توان قدمی برای مبارزه با فساد از یکسو و مبارزه با فقر خانمانسوز کشورهای جهان از سوی دیگر تلقی نمود. زیرا بسیار دیده شده است که

مأموران دولتی کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته با دریافت رشوه مبادرت به انعقاد قراردادهای ناعادلانه نموده و به این خاطر موجبات ضرر و زیان کشور متبوع خود را فراهم می‌نمایند. توضیح آنکه تصویب این ماده به نوعی پیروزی برای این قبیل کشورها می‌باشد. زیرا بعضی از معاملات شرکت‌های تجاری کشورهای پیشرفته با کشورهای در حال توسعه از طریق دلالتان بین‌المللی انجام می‌شود. در میان مأموران دولتی جهان سوم، اخذ رشوه در قبال انعقاد قراردادهای غیر منصفانه متداول است. رویکرد این کنوانسیون در قبال رشوه دهندگان کشورهای صنعتی، با گیرندگان آن یکسان است و کشورهای پیشرفته نیز در صورت وعده اعطا یا اعطای رشوه در انعقاد قراردادها مشمول مجازات خواهند بود.

د) جرم انگاری ممانعت از اجرای عدالت:

کنوانسیون از کشورها می‌خواهد ممانعت از اجرای عدالت را جرم انگاری نمایند توضیح آنکه هرگونه اقدامی که به منظور ممانعت از مجازات مجرمین صورت گیرد در قلمروی شمول این جرم قرار می‌گیرد. شأن نزول این تقاضا به این علت است که گروه‌های مجرم سازمان یافته از طریق ارتشای مأموران یا تهدید و ارباب مانع حضور شاهد یا شاکی خصوصی در محاکم می‌گردند. گروه‌های مجرم سازمان یافته در مقام مقایسه با مجرمین منفرد، امکان استخدام وکلای مبرز را داشته و با ارباب و تطمیع و اقداماتی از این دست مانع از محاکمه و مجازات مجرمین می‌گردند. براین اساس کنوانسیون از کشورها می‌خواهد نسبت به جرم انگاری هرگونه توسل به زور، تهدید، برای جلوگیری از شهادت یا تطمیع برای جلوگیری از شهادت یا ادای شهادت کذب و همچنین توسل به زور و تهدید و ارباب یا تطمیع برای جلوگیری از حسن انجام وظیفه مأموران یا کارمندان را جرم شناخته و برای آن مجازات در نظر گیرند.

همچنین کنوانسیون با توجه به پیچیدگی جرایم سازمان یافته فرا ملی از کشورها خواسته است مراجع تحقیق و کشف جرم خود را به فنون جدید مجهز نمایند. به عنوان مثال ادای شهادت از طریق ارتباط ویدیویی ممکن باشد و کشورها سلامت جانی گواهان و شاهدان را تضمین نمایند. همچنین نسبت به تخفیف مجازات برای اشخاصی که با شهادت و ارایه اطلاعات، روند کشف جرم را تسهیل می‌بخشند، مبادرت نمایند.

کنوانسیون حاوی این پیام است که پیش‌گیری بهتر از درمان است. مبارزه با جرایم سازمان یافته و سالم نگاه داشتن فعالیت‌های اقتصادی مهم در گروه همکاری بین مراجع قضایی و بخش خصوصی است. در این میان لازم است سطح اصول و اخلاق حرفه‌ای ارتقا یابد. اولین نکته در مبارزه با جرایم سازمان یافته جرم انگاری و عدم ایجاد بسترهای لازم برای دستکاری و تقلب در معاملات دولتی و استفاده از رانت‌های دولتی است.

کنوانسیون از کشورها خواسته است سوابق مربوط به معاملات دولتی را به دقت نگاهداری نموده و اجازه ندهند گروه‌های سازمان یافته در معاملات دولتی نفوذ نمایند. همچنین از کشورها خواسته شده است که شرکت‌های دولتی را به ثبت رسانیده و کسانی که به عنوان مدیر و کنترل کنندگان این شرکتها انتخاب می‌شوند فاقد سابقه محکومیت کیفری باشند و اشخاصی که در جرایم سازمان یافته به هر شکل و به هر نحو مباشرت و مشارکت داشته اند از تصدی مسئولیت‌های دولتی منع شوند. هدف مهم کنوانسیون پالرمو در واقع این است که برای آن دسته از کشورهایی که به لحاظ فرهنگی و ساختاری نسبت به وقوع جرایم مربوط به فساد مالی از خود حساسیت نشان

نمی‌دهند، مانع ایجاد نماید، زیرا دولتمردان و اداره کنندگان این کشورها نیز خود درگیر فساد هستند.

۴- قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت در زمینه مبارزه با تروریسم

قطعنامه مذکور پس از حمله به مرکز تجارت جهانی (حادثه ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۱) تدوین یافته است براساس این قطعنامه هرگونه حمایت از گروه‌های تروریستی ممنوع اعلام شده و به شورای امنیت اختیار داده شده تا هر کشوری را که بر خلاف قطعنامه عمل کند طبق ماده ۴۱ و ۴۲ منشور ملل متحد با آنها رفتار کند^۱ و نکته مهم درباره این قطعنامه این است که به فصل ۷ منشور سازمان ملل استناد کرده و بلافاصله آن را برای تمامی اعضای سازمان ملل متحد الزام آور دانسته است. همچنین قطعنامه مذکور تاسیس " کمیته مقابله با تروریسم " را پیش بینی نموده که وظیفه آن بررسی اقدامات کشورها در خصوص اجرای این قطعنامه می‌باشد.

از مفاد قطعنامه چنین مستفاد می‌گردد که کلیه کشورهای جهان مکلف هستند تا اقداماتی را برای پیش‌گیری از تامین مالی تروریسم و انجام عملیات تروریستی انجام داده و نسبت به توقیف، ضبط و مصادره این گونه اموال اقدام نمایند.

خاطر نشان می‌سازد که پیش شرط اجرای قطعنامه ۱۳۷۳، داشتن قوانین مبارزه با پول‌شویی است و الزامات بین‌المللی دولت ایران نیز عمدتاً به این قطعنامه باز می‌گردد.

تعهدات مندرج در قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت :

تعهداتی که به صورت آمرانه از دولتها تقاضا شده است :

۱- براساس ماده ۴۱ شورای امنیت می‌تواند به غیر از جنگ، هرگونه محدودیت دیگری نظیر محاصره اقتصادی، تحریم هوایی، تحریم راه آهن، تحریم پستی، ارتباطات و تحریم سیاسی علیه یک کشور اعمال نماید. طبق ماده ۴۲ نیز، شورای امنیت می‌تواند از نیروی نظامی علیه کشوری استفاده نماید.

- ۱- جلوگیری و مقابله با تامین مالی اعمال تروریستی
- ۲- جرم تلقی کردن تدارک یا جمع‌آوری منابع مالی به هر وسیله‌ای (مستقیم یا غیرمستقیم) از سوی اتباع دولت‌های عضو در قلمرو سرزمین‌هایشان به منظور استفاده از آن منابع جهت انجام اعمال تروریستی.
- ۳- انسداد بدون تاخیر حسابها و سایر دارایی‌های مالی یا منابع اقتصادی اشخاصی که مرتکب اعمال تروریستی می‌شوند یا در تسهیل ارتکاب اعمال تروریستی مشارکت دارند.
- ۴- منع اتباع خود یا هر فرد یا نهاد دیگر حاضر در سرزمینشان از فراهم آوردن منابع مالی و اقتصادی برای اشخاصی که مرتکب اعمال تروریستی می‌گردند یا در تسهیل آن اعمال مشارکت دارند.
- ۵- خودداری از ارائه هرگونه حمایت (فعال یا غیرفعال) به افرادی که در اعمال تروریستی دخالت دارند، این امر شامل خودداری از استخدام و به کارگیری اعضای گروه‌های تروریستی و عدم ارائه سلاح به تروریست‌ها نیز می‌شود.
- ۶- اتخاذ اقدامات ضروری جهت جلوگیری از ارتکاب اعمال تروریستی که شامل هشدار قبلی به سایر دولت‌ها از طریق تبادل اطلاعات می‌شود.
- ۷- خودداری از پناه دادن به افرادی که در اعمال تروریستی نقش تامین مالی، طراحی، حمایت یا ارتکاب را دارا هستند.

۸- جلوگیری از مورد استفاده قرارگرفتن سرزمین خود توسط تامین کنندگان، طراحان، حامیان و عاملان عملیات‌های تروریستی جهت انجام عملیات‌های تروریستی علیه دولت‌های دیگر یا علیه شهروندان خود.

۹- تضمین اجرای عدالت نسبت به هر فردی که درتأمین مالی، طراحی، آماده سازی یا ارتکاب عملیات تروریستی دارای نقش می‌باشد و یا از اعمال تروریستی حمایت به عمل آورد. بعلاوه متعهد شوند که اعمال تروریستی در قوانین و مقررات داخلی‌شان به عنوان جرم کیفری شدید (**serious criminal offence**) تلقی شود.

۱۰- همکاری تنگاتنگ با سایرکشورها در زمینه پیگیری‌های مربوط به اعمال

مجرمانه، تأمین مالی و حمایت از اعمال تروریستی

۱۱- جلوگیری از جابجایی اعضای گروه‌های تروریستی از طریق کنترل کامل

مرزها، کنترل مدارک شناسایی و گذرنامه از نقطه‌نظر قلبی یا جعلی بودن اسناد مزبور

۵- تاریخچه گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پول‌شویی (**The Financial Action Task Force on Money Laundering**) و چگونگی

ماهیت الزام آور توصیه‌های آن

گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پول‌شویی (**FATF**) نهادی است

بین‌المللی که با هدف توسعه سیاست‌های مبارزه با پول‌شویی در سطح ملی و بین‌المللی ایجاد گردیده است. گروه مذکور صرفاً نهادی تصمیم‌گیرنده است که با اراده سیاسی کشورهای غربی برای تدوین قوانین و تفاهم ملی برای مبارزه با جرم پول‌شویی شکل گرفته است. این نهاد دارای قانون مدون و تعریف شده‌ای نیست و حتی طول عمر آن

محدود است و هر ۵ سال یکبار رسالت خود را بازننگری و فنون جدید پول شویی و تدابیر لازم برای مقابله با آن را به صورت پویا مورد رسیدگی قرار می‌دهد. مدت ریاست بر گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پول شویی یک سال است و یک مقام دولتی بلند پایه که از بین اعضا برگزیده شده، ریاست دبیرخانه تخصصی FATF در ستاد مرکزی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) واقع در پاریس را عهده دار می‌گردد.

FATF در اجلاس کشورهای گروه هفت که در سال ۱۹۸۹ در شهر پاریس برگزار شد، موجودیت یافت و در ضمن در آن اجلاس توافق شد که این گروه تا سال ۲۰۰۴ به کار خود ادامه دهد.^۱

موسسان FATF، ۱۶ عضو، شامل کشورهای عضو گروه هفت، کمیسیون اروپا و هشت کشور دیگر بودند. طی سال‌های اخیر تعداد اعضای گروه مذکور افزایش یافته است.

در آوریل ۱۹۹۰، یعنی کمتر از یک سال بعد از موجودیت یافتن گروه مذکور، پیش نویس پیشنهادهای چهار گانه - که برنامه‌ای فراگیر برای مبارزه با پول شویی را فراهم می‌کرد - منتشر شد. این پیشنهادهای چندین بار مورد تجدید نظر قرار گرفته تا در پرتو تحولاتی که در شیوه‌های پول شویی رخ می‌دهد، اصلاحات لازم در آن لحاظ گردد.

در اکتبر ۲۰۰۱، FATF برای مقابله با تامین مالی تروریسم، طرح مهم دیگری تحت عنوان هشت پیشنهاد ویژه ارائه داد. این پیشنهادهای که به عنوان متمم پیشنهادهای چهار گانه مطرح شدند، مجموع‌های از تدابیر برای مبارزه با عملیات تامین مالی تروریسم و سازمان‌های تروریستی می‌باشد.

۱- این نهاد بعد از سال ۲۰۰۴ تنها به شرطی به موجودیت خود ادامه می‌دهد که دولت‌های عضو لازم بدانند.

امروزه پیشنهادهای چهل‌گانه FATF توسط یکصد و سی کشور جهان پذیرفته شده و در سطح گسترده‌ای به عنوان معیارهای مهم پذیرفته شده بین‌المللی برای مقابله با پدیده پول‌شویی به تصویب رسیده و به‌طور موفقیت‌آمیزی به مرحله اجرا گذاشته شده است.

پیشنهاد‌های چهل‌گانه با رویکردی جهانی تدوین یافته و کاربردی جهانی دارند. این پیشنهادها مجموعه کاملی از تدابیر پیش‌گیرانه علیه پول‌شویی هستند که پیش شرط اجرای آن همکاری و معاضدت بین‌المللی است. پیشنهاد‌های چهل‌گانه یادشده توسط نهادهای بین‌المللی متعدد به رسمیت شناخته شده و مورد پذیرش و تصویب قرار گرفته است.

اگر چه تصویب و اجرای این توصیه‌ها امری اجباری نیست، لیکن بسیاری از کشورهای جهان، اراده سیاسی راسخ خود را برای مبارزه با پول‌شویی با اجرای توصیه‌های چهل‌گانه نشان داده‌اند.

اهم نکات مطرح شده در توصیه‌های چهل‌گانه

قلمرو شمول جرم پول‌شویی

کلیه کشورها باید پول‌شویی را مطابق کنوانسیون وین (کنوانسیون سازمان ملل متحد در خصوص مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مصوب سال ۱۹۸۸) و کنوانسیون پالرمو (مبارزه با جرایم سازمان یافته) جرم‌انگاری نمایند.

- جرم پول‌شویی باید به کلیه اموال ناشی از جرم خواه به‌طور مستقیم خواه غیرمستقیم (بدون توجه به ارزش آن) تسری یابد.
- کشورها مکلفند پول‌شویی را به کلیه جرایم منشأ تسری دهند. نکته مهم این است که مجازات جرم پول‌شویی می‌تواند در مورد اشخاصی که مرتکب جرم

منشأ شده اند و به مجازات مقرر (مجازات جرم منشأ) محکوم شده اند، اعمال نگردد.

کشورها باید اطمینان حاصل نمایند:

- اثبات جرم باید مطابق استانداردهای پیش بینی شده در کنوانسیون وین و پالرمو باشد.
- قصد مجرمانه باید از شرایط عینی استنباط گردد.
- چنانچه پیش بینی مسئولیت جزایی در خصوص اشخاص حقوقی برای جرم پول شویی به موجب سیستم جزایی حاکم بر کشور مقدر نباشد، در این صورت باید ضمانت اجرای اداری و مدنی برای اشخاص حقوقی پیش بینی شود.

ضوابط مربوط به توقیف اموال ناشی از جرم

کشورها باید ضوابطی همانند آنچه در کنوانسیون وین و پالرمو پیش بینی شده در نظام قانونگذاری خود وارد نمایند، به نحوی که مقامات صلاحیت دار بتوانند اموال و عواید حاصل از جرم پول شویی را که مورد استفاده قرار گرفته یا قصد استفاده از آن برای جرم پول شویی وجود داشته است را ضبط، مصادره و... نمایند. مشروط بر آنکه اجرای این حکم موجب نادیده گرفتن حقوق اشخاص ثالث نگردد.

- قوانین کشورها باید دارای ضوابط موقتی توقیف و ضبط برای جلوگیری از هرگونه معامله، نقل و انتقال عواید حاصل شده از جرم باشد.
- این ضوابط باید شامل اختیار شناسایی، ردیابی و ارزیابی مال یا معادل مالی که مشمول حکم مصادره و ضبط قرار گرفته است، بشود. کشورها می توانند ضوابطی را تدوین نمایند که اموال مظنون به پول شویی توقیف گردیده و متهم

ملزم به اثبات قانونی و مشروع بودن مال از لحاظ منشأ تحصیل آن باشد. مشروط بر آنکه معکوس نمودن یار دلیل در تعارض با قوانین ملی کشورها نباشد.

– قوانین کشورها باید شامل ضوابطی برای توقیف بدون اخطار قبلی به شخص مظنون باشد مگر اینکه این امر با اصول جزایی حاکم بر قوانین ملی کشورها در تعارض باشد.

ضوابطی که باید توسط مؤسسات مالی اعم از بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی و

صاحبان مشاغل برای جلوگیری از پول شویی و تأمین مالی تروریسم رعایت شود

۴- کشورها باید مراقب باشند که ضوابط مربوط به رازداری و حفظ اسرار حرفه‌ای موجب عدم اجرای اصول چهل‌گانه نگردد.

شناسایی معقول و متعارف مشتری و نگهداری سوابق آن

۵- مؤسسات مالی نباید با اسامی مجعول و موهوم یا بی نام مبادرت به افتتاح حساب و یا نگهداری آن نمایند.

مؤسسات مالی باید ضوابط متعارف شناسایی مشتری منجمله احراز هویت و شناسایی

مشتریان خود را در موارد زیر انجام دهند: *انواع مطالعات فرسنگی*

- به هنگام برقراری روابط بین موسسه مالی و مشتری؛
- مشتریان گذری چنانچه میزان خدمت یا عملیات مورد تقاضای آنان بیش از سقف مقرر پیش بینی شده باشد؛
- حواله وجه (موضوع ماده ۷ توصیه‌های ویژه)؛
- هنگامی که خدمت یا عملیات مورد تقاضای مشتری مشکوک به نظر برسد؛

- عدم حصول اطمینان در صحت یا کفایت اطلاعاتی که قبلاً در خصوص مشتریان اخذ گردیده است.
- ضوابط شناسایی مشتری شامل موارد زیر است :
- احراز و شناسایی هویت مشتری از طریق اسناد، داده‌ها و اطلاعات از منابع موثق؛
- شناسایی مالک واقعی یا ذینفع و اتخاذ ضوابط و تمهیدات متعارف به نحوی که موسسه مالی اطمینان حاصل نماید که ذینفع یا مالک واقعی کیست؛
- در خصوص اشخاص حقوقی و نحوه تاسیس آن، مؤسسه مالی باید ترتیبی اتخاذ نماید که بتواند اطلاعات لازم در خصوص ساختار، مالکیت و کنترل کنندگان آن و... را به دست آورد؛
- اخذ اطلاعات در خصوص اهداف و ماهیت روابط تجاری؛
- نظارت مستمر بر روابط تجاری و معاملات مشتری در دوران ایجاد روابط به نحوی که از عملیات انجام شده و انطباق آن با ماهیت نوع و حرفه مشتری بتواند موارد مشکوک را شناسایی و در صورت لزوم قادر به اخذ اطلاعات اضافی در خصوص منبع و منشأ مال باشد.
- موسسات مالی باید ضوابط شناسایی و احراز هویت و نظارت مستمر بر عملیات مشتریان خود را بر مبنای ریسک انجام دهند. این نحوه شناسایی و معیارهای آن باید سازگار با اصول و ضوابط کلی شناسایی باشد. برای مشتریان با ریسک بالا، دقت بیشتری اعمال نموده و در مواردی که ریسک شناسایی مشتری کم است ضوابط محدود تر یاساده تری را اعمال نمایند.

مؤسسات مالی مکلفند قبل از ایجاد روابط یا در جریان آن، مشتری گذری را شناسایی نمایند. شناسایی این گونه مشتریان می‌تواند ظرف مدت معقولی بعد از ایجاد روابط با مشتری صورت گیرد.

وقتی که مشتری قادر نیست خود را با ضوابط تصریح شده انطباق دهد، مؤسسات مالی مکلفند این موارد را مشکوک تلقی نموده و نسبت به گزارش آن اقدام نمایند.

شناسایی دقیق تر سیاستمداران، روابط کارگزاری و معاملات مبتنی بر تکنولوژی خاص

مؤسسات مالی مکلفند اشخاص سیاسی (**Politically Exposed Person**) را علاوه بر ضوابط متعارف به شرح زیر نیز شناسایی نمایند:

- داشتن ضوابط خاص برای شناسایی مشتریان سیاسی و اعمال آن؛
- اخذ تأییدیه برای برقراری روابط تجاری با این قبیل مشتریان از مقامات بالاتر؛
- پیش بینی تمهیدات لازم برای شناسایی منشأ مال و یا دارایی‌های مشتریان سیاسی؛
- نظارت مستمر بر گردش عملیات اشخاص سیاسی.

۷- مؤسسات مالی مکلفند در روابط کارگزاری فرا مرزی خود، علاوه بر ضوابط متعارف شناسایی، اقداماتی را به شرح ذیل اعمال نمایند:

- اخذ اطلاعات کافی درخصوص طبیعت و ماهیت فعالیت مؤسسه متقاضی روابط کارگزاری و اخذ اطلاعاتی درخصوص شهرت و اعتبار مؤسسه، نحوه نظارت بر مؤسسه؛ به ویژه آنکه آیا قواعد و ضوابط مربوط به مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم در مؤسسه مذکور اعمال می‌گردد؟

- ارزیابی ضوابط مربوط به مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم در مؤسسه مذکور؛
- اخذ مجوز در مورد برقراری ارتباط کارگزاری جدید از مقامات صلاحیت دار؛
- مستند سازی وظایف و مسئولیت‌های هر یک از موسسات؛
- در خصوص حساب (payable through account) مؤسسات مالی باید مراقبت‌های لازم را به عمل آورده تا اطمینان حاصل نمایند که مؤسسه متقاضی نسبت به شناسایی و احراز هویت مشتریانی که دسترسی مستقیم به حساب دارند، اقدام می‌نماید.

۸- مؤسسات مالی باید به مخاطرات احتمالی ناشی از انجام عملیات بانکی الکترونیکی که موجب انجام معاملات بی نام می‌گردد توجه داشته و ضوابطی را برای جلوگیری از پول‌شویی در این قبیل معاملات که ناشی از عدم حضور مشتریان در مؤسسه مالی می‌باشد، تدوین نمایند.

اتکا بر شخص ثالث

- ۹- مؤسسات مالی می‌توانند در خصوص احراز هویت و شناسایی مشتریان، به واسطه‌های مالی و سایر اشخاص اتکا نمایند مشروط بر اینکه موارد ذیل رعایت شده و مسئولیت نهایی این تفویض اختیار با مؤسسه مالی باشد.
- مؤسساتی که وظایف تصریح شده در توصیه شماره ۵ را در خصوص شناسایی مشتریان به اشخاص ثالث تفویض می‌نمایند، باید اطمینان حاصل نمایند که مدارک مربوط به احراز هویت سریعاً در اختیار آنان قرار می‌گیرد.

- مؤسسه مالی باید اطمینان حاصل نماید که شخص ثالث ضوابط مربوط به شناسایی مشتریان در توصیه‌ها را رعایت نموده و الزامات لازم را منطبق با توصیه شماره ۵ و ۱۰ دارا می‌باشد.

نگهداری اطلاعات

۱۱- مؤسسات مالی مکلفند مدارک مربوط به ثبت معاملات خود را (اعم از داخلی و خارجی) حداقل به مدت ۵ سال به نحوی نگهداری نمایند که در صورت تقاضای مقامات ذیصلاح سریعاً قادر به ارائه مدارک مذکور باشند.

مؤسسات مالی مکلفند اسناد مربوط به هویت مشتری (مانند رونوشت گذرنامه، گواهینامه و...) و حسابها و مکاتبات تجاری را به مدت حداقل ۵ سال نگهداری نمایند. اسناد، مدارک و اطلاعات مربوط به هویت مشتری و یا ثبت معاملات باید در دسترس مقامات صلاحیت دار در اجرای قانون قرار گیرد.

توجه به معاملات پیچیده و غیرمتعارف

۱۱- مؤسسات مالی مکلفند توجه خاصی نسبت به معاملات پیچیده، غیرمتعارف و بزرگ که فاقد توجیهات قانونی و اقتصادی است، معطوف دارند. سابقه و هدف از چنین معاملاتی را حتی الامکان مورد رسیدگی قرار داده و یافته‌های خود را به صورت کتبی در اختیار مراجع ذیصلاح قرار دهند.

تسری ضوابط مربوط به احراز هویت، شناسایی مشتری و نگهداری سوابق؛ به اشخاص

تعیین شده زیر:

۱۲- ضوابط شناسایی مشتریان به موجب توصیه‌های شماره ۵، ۱۰، ۸ و ۱۱ نسبت به

اشخاص و صاحبان مشاغل غیرمالی زیر نیز اعمال می‌گردد:

- کازینوها؛ در صورتی که مشتریان درگیر معاملات مالی شوند که معادل یا بیشتر از میزان تعیین شده است.

- دفاتر معاملات املاک وقتی که معاملات آنها نقدی است؛
- فروشندگان فلزات و سنگ‌های قیمتی وقتی که معاملات آنها بنا به سفارش مشتری نقدی و بیش از میزان تعیین شده است؛
- وکلا، سردفتران و سایر صاحبان حرف وقتی که از ناحیه موکلین خود در موارد زیر اقدام می‌نمایند:

- خرید و فروش املاک و مستغلات؛
- مدیریت موکلین در زمینه‌های پولی، سهام و سایر اوراق بهادار؛
- مدیریت حساب سپرده یا سهام؛
- مباشرت و مشارکت در ایجاد یا تاسیس یک شرکت و خرید و فروش موسسه - الی.

الزام به گزارش دهی موارد مشکوک به هر میزان و مصونیت قضایی گزارش دهندگان

۱۳- موسسات مالی مکلفند معاملات مشکوک یا معاملاتی را که بر حسب امارات و قراین قوی مشکوک تلقی می‌گردند، مستقیماً و به سرعت به واحد اطلاعات مالی گزارش دهند. هرگونه اقدام یا کوشش برای انجام معاملات مشکوک نیز باید گزارش شود.

۱۴- موسسات مالی، مدیران و کارکنان آنها باید به موجب قوانین و مقررات از هرگونه مسئولیت جزایی یا مدنی برای نقض اصول رازداری معاف گردند. مشروط بر اینکه گزارش معاملات و عملیات مشکوک مبتنی بر حسن نیت باشد، حتی اگر نتوانند اموال مظنون را به جرم خاصی منتسب نمایند.

۱۵- موسسات مالی باید برای مبارزه با پول شویی و جلوگیری از تأمین مالی تروریسم برنامه‌ای که حاوی مطالب زیر باشد طراحی نمایند:

- توسعه و تکمیل سیاستها، رویه‌ها و سیستم‌های کنترل داخلی شامل ترتیبات مدیریتی مناسب و رعایت استانداردهای مطلوب به هنگام استخدام کارکنان ؛
- آموزش مداوم کارکنان ؛
- تدوین برنامه بازرسی برای کنترل سیستم.

۱۶- ضوابط پیش بینی شده در توصیه‌های ۱۳ تا ۱۵ و ۲۱ به کلیه موسسات و اشخاص تعیین شده زیر نیز تسری می‌یابد :

- وکلا، سردفتران، حسابداران، حسابرسان و مشاغل قانونی مستقل جهت گزارش معاملات مشکوک ؛
- فروشندگان فلزات و سنگ‌های قیمتی وقتی که معاملات نقدی آنها معادل یا بالاتر از سقف تعیین شده باشد؛
- شرکت‌های امانی و ارایه کنندگان خدمات ؛

همچنین این اشخاص مکلفند به هنگامی که از طرف موکل خود معامله می‌کنند، موارد مشکوک را گزارش نمایند.

ضوابط دیگر برای ردیابی پول شویی و تأمین مالی تروریسم

۱۷- کشورها باید ترتیبی اتخاذ نمایند تا مجازات‌های مدنی، کیفری و یا اداری درباره اشخاصی که از اجرای ضوابط مربوط به پول شویی و مقررات مربوط به جلوگیری از تأمین مالی تروریسم خودداری می‌نمایند، اعمال گردد.

۱۸- دولتها نباید مجوز تاسیس بانک‌های مجازی را صادر یا با ادامه فعالیت آنها موافقت نمایند. مؤسسات مالی نیز نباید با مؤسسات مالی خارجی که اجازه می‌دهند حساب‌های آنها توسط بانک‌های مزبور مورد استفاده قرارگیرد، رابطه کاری برقرار نمایند.

۱۹- کشورها باید ضوابط مشخصی برای کنترل و ردیابی هرگونه نقل و انتقال فیزیکی وجه نقد و اسناد در وجه حامل داشته باشند. مشروط بر اینکه اعمال این ضوابط، مانع گردش آزاد سرمایه نگردد.

مؤسسات و واسطه‌های مالی باید کلیه معاملات نقدی ارزی خود بالاتر از مبلغ معینی را به واحد اطلاعات مالی که مجهز به سیستم رایانه‌ای پایگاه داده‌ها می‌باشد، گزارش دهند.

۲۰- کشورها باید توصیه‌های چهل گانه FATF را به سایر مشاغل که فعالیت آنها متضمن ریسک پول‌شویی و تامین مالی تروریسم است نیز تسری دهند.
ضوابطی که باید در قبال کشورهایی که تمام یا بخشی از توصیه‌های چهل گانه را رعایت نمی‌نمایند، اعمال گردد:

۲۱- مؤسسات مالی باید توجه خاصی نسبت به برقراری روابط و معاملات خود با اشخاص به ویژه با شرکتها و مؤسسات مالی در کشورهایی که توصیه‌های چهل گانه را به صورت کامل رعایت نمی‌نمایند داشته باشند. به ویژه هنگامی که معاملات مورد درخواست دارای هیچگونه دلایل منطقی، قانونی و اقتصادی نباشد.

۲۲- مؤسسات مالی باید اطمینان حاصل نمایند که ضوابط FATF در خصوص فعالیت کلیه شعب و شرکتها و مؤسسات وابسته به آنها در خارج از کشور (به ویژه در کشورهایی که مقررات FATF به صورت ناقص اجرا می‌شود) - تا جایی که قوانین محلی اجازه می‌دهد - رعایت می‌گردد. هنگامی که به موجب قانون مقرر فعالیت شعبه یا

شرکت وابسته، امکان رعایت ضوابط مزبور وجود نداشته باشد، در این صورت شعبه یا شرکت مذکور باید مراتب را به مؤسسه مالی مادر اطلاع دهد.

مقررات و نظارت

۲۳- کشورها باید اطمینان حاصل نمایند که قوانین و ضوابط مربوط به پول‌شویی در موسسات مالی اجرا می‌گردد و مقامات صلاحیتدار بر این امر نظارت داشته و اصول و ضوابط اصلی نظارتی که بعضاً مرتبط با پول‌شویی نیز می‌باشد در این موسسات رعایت می‌گردد. همچنین موسسه مالی با اتخاذ ترتیبات قانونی و تمهیدات خاص نباید اجازه دهد که مجرمین یا وابستگان آنها در آن موسسه، سهم، مالکیت و کنترل داشته باشند. ضمناً کلیه موسسات مالی که مبادرت به خدمات مالی و پولی می‌نمایند باید مجوز دریافت نمایند.

۲۴- اشخاص و صاحبان مشاغل زیر نیز باید از نقطه نظر مقررات و ضوابط پول‌شویی مورد نظارت قرار گیرند:

- کازینوها باید از مقامات صلاحیتدار مجوز دریافت نمایند.
- کازینوها باید تحت ضوابط نظارتی باشند به نحوی که اطمینان حاصل شود مقررات مربوط به جلوگیری از پول‌شویی برحسب مورد در آنها اجرا می‌گردد. کازینوها باید مجوز فعالیت دریافت نموده به نحوی که مجرمین یا وابستگان آنها از داشتن سهم یا مالکیت، کنترل یا مدیریت بر آنها محروم شوند. کشورها باید اطمینان حاصل نمایند که بر فعالیت این‌گونه اشخاص نظارت کافی صورت می‌گیرد و ضوابط و مقررات مربوط به پیش‌گیری از پول‌شویی و جلوگیری از تأمین مالی تروریسم در مورد آنها اعمال می‌گردد. اعمال مقررات

بر این گونه مشاغل مبتنی بر ریسک است. این امر ممکن است توسط دولت یا نهادهای حرفه‌ای ناظر بر مشاغل خاص صورت گیرد.

- کشورها باید اطمینان حاصل نمایند که صاحبان حرف مانند وکلا، حساب‌رسان و... مشمول حکم اجرای مقررات جلوگیری از پول‌شویی و جلوگیری از تأمین مالی تروریسم قرار می‌گیرند.

۲۵- مقامات صلاحیت دار کشورها مکلفند با تدوین دستورالعملها و آرایه طریق به مؤسسات مالی و مؤسسات غیرمالی مشخص شده و سایر صاحبان مشاغل، آنها را در امر اجرای ضوابط و مقررات مربوط به جلوگیری از پول‌شویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم کمک نمایند.

۲۶- کشورها باید مرکزی تحت عنوان «واحد اطلاعات مالی» (Financial Intelligence Unit) جهت اخذ و ذخیره اطلاعات، تجزیه و تحلیل و انتشار گزارش مربوط به معاملات مشکوک و سایر اطلاعات مربوط به پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، تأسیس نمایند. واحد اطلاعات مالی باید به صورت مستقیم یا غیرمستقیم امکان اخذ اطلاعات بهنگام را از مؤسسات مالی و مراجع ذیربط داشته باشد.

۲۷- کشورها باید اطمینان حاصل نمایند که مرجع خاصی مسئولیت امر بررسی و تحقیق درخصوص مبارزه با جرم پول‌شویی و جلوگیری از تأمین مالی تروریسم را به عهده داشته و همچنین روش‌های خاصی را برای تحقیق و بازپرسی به کار می‌گیرد.

۲۸- وقتی که موضوع جرم پول‌شویی و جرایم منشأ تحت بررسی است، مقامات صلاحیت دار تحقیق و بررسی، باید قادر به اخذ اطلاعات کامل دراین خصوص و جرایم مرتبط با آن باشند. این اختیار همچنین باید شامل دسترسی به اطلاعات مؤسسات مالی

و سایر اشخاص، گرفتن اسناد و مراجعه به مکان‌ها برای به دست آوردن اسناد، دلایل و مدارک باشد.

۲۹. مقام‌های نظارتی باید اختیارات کافی برای نظارت و کنترل موسسات مالی در خصوص رعایت اجرای ضوابط و مقررات پول‌شویی را داشته و همچنین در صورت تخلف موسسات مالی باید اختیار اعمال مجازات‌های اداری و... را نیز داشته باشند.

۳۰. نهاد مسئول مبارزه با پول‌شویی و جلوگیری از تأمین مالی تروریسم باید منابع مالی کافی و نیروی انسانی ماهر در اختیار داشته باشد.

۳۱. کشورها باید اطمینان حاصل کنند که مکانیزم‌های لازم جهت تبادل اطلاعات و همکاری بین سیاست‌گذاران، واحد اطلاعات مالی و مراجع قضایی و مقامات نظارتی در سطح داخلی برای توسعه و به کارگیری سیاستها و اقدامات لازم برای مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم وجود دارد.

۳۲. کشورها باید اطمینان حاصل نمایند که مقامات ذیصلاح قادر به بازبینی و تجدید نظر در روش‌ها و سیستم‌های مربوط به مبارزه با جرم پول‌شویی و جلوگیری از تأمین مالی تروریسم بر مبنای اطلاعات و داده‌های آماری اخذ شده می‌باشند (این اطلاعات در خصوص موضوعاتی نظیر معاملات مشکوک و موارد افشا شده، بازپرسی، تعقیب کیفری، محکومیت کیفری در خصوص توقیف، ضبط و مصادره اموال و همچنین معاضدت قضایی و سایر تقاضاهای بین‌المللی می‌باشد).

۳۳. کشورها باید با تدوین ضوابط و مقررات لازم، اجازه ندهند که تاسیس شخصیت حقوقی موجب سوء استفاده پول‌شویان قرار گیرد. بر این اساس در صورت لزوم باید قادر به اخذ و ارایه اطلاعات کافی، دقیق و بهنگام در خصوص مالکین و اشخاص حقوقی باشند. در کشورهایی که امکان صدور سهام بی نام توسط شرکت‌ها وجود دارد باید با

تدوین ضوابط و مقررات مناسب از سوء استفاده از این نوع سهام برای مقاصد پول شویی جلوگیری به عمل آید.

۲۱۴- کشورها باید با تدوین ضوابط و مقررات خاص اجازه ندهند بعضی از ترتیبات و نهادهای قانونی مانند تراست (trust) مورد استفاده پول شویان قرار گیرد. کشورها باید اطلاعات صحیح و بهنگام درخصوص این گونه نهادها داشته باشند تا امکان شناسایی مالکین و کنترل کنندگان این نهادها به راحتی فراهم گردد.

همکاری و معاضدت بین المللی

۲۱۵- کشورها باید سریعاً نسبت به الحاق یا عضویت و اجرای کامل کنوانسیون‌های وین، پارمو، کنوانسیون ۱۹۹۹ سازمان ملل متحد در زمینه سرکوب تامین مالی تروریسم اقدام نمایند.

معاضدت قضایی و استرداد

۲۱۶- کشورها باید با رعایت شرایط زیر، زمینه معاضدت قضایی در خصوص با پول شویی، تامین مالی تروریسم، بازپرسی و تعقیب و موضوعات مرتبط با آن را فراهم سازند:

- محدودیت‌هایی در اجرای معاضدت قضایی به واسطه وجود مقررات خاص یا موانع قانونی ایجاد نگردد.
- حصول اطمینان از اینکه ضوابط شفاف و روشنی درخصوص اجرای مقررات مبارزه با پول شویی وجود دارد.
- عدم امکان رد معاضدت قضایی به لحاظ حفظ اسرار حرفه‌ای و محرمانه بودن اطلاعات بانکی.
- جرایم مالی نیز از مصادیق جرایم قابل استرداد در قانون ملی کشورها تلقی گردد.

کشورها باید اطمینان حاصل نمایند که مقامات ذیصلاح موضوع توصیه ۲۸ دارای اختیار کامل برای برقراری ارتباط قانونی با مراجع و نهادهای بین المللی می‌باشد، البته چنانچه این اختیار مخالف قانون ملی نباشد.

۳۷- کشورها باید در حد امکان، موارد معاضدت قضایی را انجام دهند هر چند مورد درخواست در هر دو کشور از موارد مجرمانه تلقی نگردد.

وقتی که پیش شرط معاضدت قضایی و استرداد، جرم بودن عمل در هر دو کشور متقاضی استرداد و محل اقامت متهم یا محکوم است، صرف جرم بودن کافی است؛ صرف نظر از آنکه درجه جرم در دو کشور متفاوت باشد.

۳۸- باید اقدامات فوری در پاسخ به درخواست کشورهای خارجی برای شناسایی، ضبط، توقیف و مصادره عواید حاصل از پول شویی و جرایم منشأ یا دیگر اموال دارای ارزش معادل، به عمل آید. ضمناً باید توافق بین کشورها برای هماهنگ -سازی امور توقیف و مصادره این عواید نیز در نظر گرفته شود تا سهم دارایی‌های مصادره شده مشخص باشد.

۳۹- کشورها باید جرم پول شویی را به عنوان جرم قابل استرداد قلمداد نمایند. هر کشور باید بتواند تبعه خود را استرداد نماید و در صورت منع قانونی، باید با توجه به درخواست کشور متقاضی، نسبت به تعقیب و مجازات متهم اقدام نماید.

۴۰- کشورها باید اطمینان حاصل نمایند که در قوانین داخلی خود امکان معاضدت قضایی در حد وسیع برای طرف مقابل خارجی وجود دارد. این اختیار باید صریح و روشن باشد به نحوی که به صورت قانونی و فوری امکان تبادل اطلاعات و سایر اقدام‌های قضایی وجود داشته باشد. پیش بینی مجاری قانونی در این خصوص ضروری است. همچنین مرجع قضایی باید قادر باشد که به نیابت از سوی کشور ثالث نسبت به تحقیق و بازپرسی متهمین اقدام نماید.

پیشنهادهای هشتگانه FATF در مورد تامین مالی تروریسم

۱- تصویب و اجرای قطعنامه‌های سازمان ملل

هر کشور باید برای تصویب و اجرای کامل کنوانسیون بین‌المللی مصوب سال ۱۹۹۹ سازمان ملل در مورد مبارزه با تامین مالی تروریسم، اقدام‌های فوری به عمل آورد. کشورها همچنین باید در اولین فرصت، قطعنامه‌های سازمان ملل - به ویژه قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت سازمان ملل - در زمینه پیش‌گیری و خنثی کردن برنامه‌های تامین مالی اعمال تروریستی را اجرا کنند.

۲- جرم شناختن تامین مالی تروریسم و پول‌شویی مرتبط با آن

هر کشور باید تامین مالی تروریسم، اعمال تروریستی و همکاری با سازمان‌های تروریستی را جرم کیفری اعلام کند. کشورها باید ترتیبی اتخاذ کنند تا این جرمها، جرایم منشأ پول‌شویی شناخته شوند.

۳- ضبط و مصادره دارایی‌های تروریستی

هر کشور باید تدابیری برای ضبط فوری وجوه یا دیگر دارایی‌های تروریست‌ها، تامین کنندگان مالی تروریسم و سازمان‌های تروریستی مطابق با قطعنامه‌های سازمان ملل در زمینه پیش‌گیری و خنثی کردن تامین مالی تروریسم و اعمال تروریستی اتخاذ کند.

هر کشور باید همچنین یک سلسه مقررات قانونی وضع کند تا مراجع ذیصلاح با کمک آنها بتوانند اموالی را که از اعمال تروریستی حاصل شده، یا در اعمال تروریستی به کار می‌روند یا به این گونه اعمال تخصیص می‌یابند، یا به قصد تامین مالی تروریسم، اعمال تروریستی و یا سازمان‌های تروریستی اختصاص پیدا می‌کنند، ضبط و مصادره کنند.

۴- گزارش دهی معاملات مشکوک مرتبط با تروریسم

چنانچه موسسات مالی یا دیگر موسسات تجاری یا اشخاص حقوقی مشمول تعهدات ضد پول‌شویی، شک کنند یا دلایل منطقی برای سوء ظن داشته باشند که وجوه موردنظر، مرتبط با تروریسم است، یا برای استفاده در تروریسم و اعمال تروریستی یا سازمان‌های تروریستی منظور شده است، ملزم هستند که بلافاصله سوء ظن خود را به مقام‌های ذیصلاح گزارش دهند.

۵- همکاری بین‌المللی

هر کشور باید براساس یک پیمان، موافقتنامه یا هر ساز و کار دیگر برای همکاری متقابل قانونی یا مبادله اطلاعات، ترتیبی اتخاذ کند تا امکان بیشترین همکاری ممکن در زمینه انجام دادن تحقیق، تفحص و دادرسی‌های کیفری، مدنی و اجرایی در زمینه تامین مالی تروریسم، اعمال تروریسم، اعمال تروریستی و سازمان‌های تروریستی با کشورهای دیگر فراهم شود.

همچنین، کشورها باید تمام مساعی خود را به کارگیرند تا به بهشت‌های امن مالی برای افراد متهم به تامین مالی تروریسم، اعمال تروریستی یا سازمان‌های تروریستی تبدیل نشوند، و در صورت امکان روش‌هایی برای استرداد این گونه مجرمان در پیش گیرند.

۶- ارسال وجه جایگزین

هر کشور باید اقدامات لازم راجهت حصول اطمینان از اینکه: « تمام پیشنهاد های FATF که برای بانک‌ها و موسسات مالی غیر بانکی الزامی است، برای اشخاص حقیقی و حقوقی یا کارگزارانی که خدمات ارسال پول یا ارز را از طریق یک نظام یا شبکه انتقال غیررسمی‌ارایه می‌دهند هم لازم الاجرا می‌باشد» به عمل آورد.

همه کشورها باید تدابیری بیندیشند که اشخاصی که این گونه خدمات را به صورت غیرقانونی انجام می‌دهند، مشمول مجازات‌های اداری، مدنی یا کیفری شوند.

۷- انتقال الکترونیکی

کشورها باید اقداماتی در جهت ملزم کردن مؤسسات مالی و پرداخت کنندگان پول برای گنجاندن اطلاعات دقیق و هدفمند در خصوص مبدا انتقال و پرداخت کننده (نام، نشانی و شماره حساب) در انتقال وجه و پیام‌های الکترونیکی ارسالی مربوط، به عمل آورند و اطلاعات مذکور باید در تمام مراحل پرداخت، انتقال یا پیام مربوط به همراه آن باشد.

کشورها باید اقدام‌هایی انجام دهند تا مطمئن شوند که مؤسسات مالی، از جمله پرداخت کنندگان پول، احتیاط‌های کامل قانونی را انجام می‌دهند و فعالیت مشکوک انتقال وجه را که شامل اطلاعات کامل مبدا یا پرداخت کننده (نام، نشانی و شماره حساب) نیست، به دقت زیر نظر می‌گیرد و مورد بازرسی قرار می‌دهند.

۸- سازمان‌های غیرانتفاعی

کشورها باید میزان کفایت و کارایی قوانین و مقررات مربوط به سازمان‌هایی که ممکن است برای تامین مالی تروریسم مورد سوء استفاده قرار گیرند را مورد بازرنگری قرار دهند. سازمان‌های غیرانتفاعی، به ویژه در این مورد، آسیب پذیر هستند و کشورها باید اطمینان حاصل نمایند که این سازمان‌ها در موارد زیر مورد سوء استفاده قرار نمی‌گیرند:

- توسط سازمان‌های تروریستی که در پوشش نهادهای قانونی ظاهر می‌شوند؛
 - استفاده از نهادهای قانونی به عنوان مجرای برای تامین مالی تروریسم،
- از جمله برای فرار از ضبط دارایی‌ها؛

- پنهان کردن، تغییر ظاهر یا تبدیل وجوه تخصیص یافته برای مقاصد مشروع، به سازمان‌های تروریستی.

نتیجه‌گیری

سوابق تحقیقاتی نشان می‌دهد در نیمه دوم قرن بیستم، جرایم فردی به سوی جرایم سازمان یافته تغییر جهت داده‌اند و چون این تغییر جهت، جهان به ویژه جوامع غربی را با خطرات جدیدی مواجه می‌نمود لذا نگرانی در مورد نبود قوانین مؤثر برای مبارزه با جرایم سازمان یافته و شستشوی عایدات حاصل از جرم به ویژه عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان موجب شد که با پدیده پول‌شویی به عنوان یک جرم مستقل علاوه بر جرایم منشأ مبارزه شود. یکی از دلایل مهم آن نگرانی از گسترش مواد مخدر در جوامع غربی و دیگری آگاهی از سود حاصل شده از معاملات مواد مخدر است. به همین دلیل از طریق تدوین قوانین درصدد برآمدند که قاچاقچیان را از عواید حاصل از جرم قاچاق محروم سازند. اما به زودی دریافتند که نه تنها مبارزه با قاچاق، امری صرفاً داخلی محسوب نمی‌شود و باید این مبارزه با همکاری سایر کشورهای جهان صورت گیرد بلکه علاوه بر عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر، عواید حاصل از جرایم دیگر چون اخاذی، رشوه‌خواری، کلاهبرداری و فساد مالی و... و اساساً هر جرمی که مبتنی بر تحصیل سود باشد را نیز در برگیرد. در این میان تلاش‌های بین‌المللی متعددی برای مبارزه با پول‌شویی صورت گرفته و در نتیجه پیمان نامه‌ها و قوانین متعددی به تصویب رسیده است که علاوه بر موارد تصریح شده در این مقاله، می‌توان به پیمان‌نامه‌های جامعه اروپا، اقدامات بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول و... اشاره نمود.

این در حالی است که متأسفانه در کشور ما به علت ناشناخته بودن آثار و پی‌آمدهای فرآیند پول‌شویی در اقتصاد، در جهت مقابله با پول‌شویی اقدام قابل ملاحظه‌ای صورت نگرفته است و از دلایل آن علاوه بر ناآگاهی نسبت به ماهیت آن، تفکر حاکم بر کشور است که پول‌شویی را ادامه جرم منشأ دانسته و اساساً اقدامات بعد از جرم منشأ را ادامه آن محسوب می‌نماید. از نقطه نظر بعضی از متخصصین در کشور ما «پول‌شویی» یک جرم بدون قربانی شناخته می‌شود در حالیکه رویکرد جهانی و منطقه‌ای با آن متفاوت است. امروزه در اکثر کشورهای پیشرفته و حتی کشورهای منطقه خلیج فارس تعقیب مالی وجوه حاصل از قاچاق مواد مخدر و سایر جرایم جدی مقدم بر کنترل فیزیکی است.

از سوی دیگر آگاهی کشورهای توسعه یافته از آثار پول‌شویی و تدوین قوانین و مقررات لازم در این خصوص موجب گردیده که عواید حاصل از جرم به کشورهای سوق یابد که فاقد ساز و کارهای نظام نظارتی و قانون مبارزه با پول‌شویی می‌باشند و بدون تردید این امر مشکلات فراوانی برای آنها ایجاد می‌نماید. از این رو اولین اقدام برای مقابله با این مشکل، داشتن قوانین و مقررات مناسب است و پیش شرط داشتن چنین قوانینی علاوه بر نگاه دقیق به حوزه‌های مختلف اقتصاد زیرزمینی، نگاه دقیق و بیطرفانه به اسناد و پیمان نامه‌های بین‌المللی و اصول چهارگانه FATF است. زیرا پیشنهادی مذکور را نهادهای بین‌المللی متعددی به رسمیت شناخته و چون دارای انعطاف لازم می‌باشند و از ورود به جزییات خودداری نموده‌اند، لذا پذیرش توصیه‌های مذکور که فاقد پیچیدگی و دشواری است، امری امکان پذیر است؛ مشروط بر آنکه نوعی اراده سیاسی برای تحقق آن در کشور وجود داشته باشد.

منابع و مأخذ

- ۱- Criminal finance, the political economy of money laundering in a comparative legal context, Kris Hinterseer PHD, MA cantab, ۲۰۰۲.
 - ۲- A practitioner's guide to international money laundering law and regulation, Andrew Clark, Peter Burrell, Herbert Smith, ۲۰۰۳.
 - ۳- Reference Guide to Anti-money Laundering and combating the financing of terrorism, The World Bank; Paul Allan Schott; ۲۰۰۳
 - ۴- Hiding in the shadows, The Growth of the under ground Economy; IMF; Friedrich Schneider with Dominik Enste; ۲۰۰۲
 - ۵- Palermo Convention United Nations Convention Against Transnational Organized Crime (۲۰۰۰)
 - ۶- Vienna Convention United Nations Convention Against Illicit Traffic in Nations Drugs and Psychotropic Substances (۱۹۸۸)
 - ۷- Security Council Resolution ۱۳۷۳ (۲۰۰۱)
- ۸- پول شویی (مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین المللی مبارزه با پول شویی)؛ شیراز ۷-۸ خرداد ۱۳۸۲؛ کمیته معاضدت قضایی ستاد مبارزه با مواد مخدر.
- ۹- نشریه مجلس و پژوهش؛ ویژه نامه پول شویی؛ شماره ۳۷ سال دهم، بهار ۱۳۸۲.

۱۰- پول شویی و موسسات مالی، مینا جزایری، نشریه مجلس و پژوهش، شماره ۳۷ سال دهم، بهار ۱۳۸۲.

۱۱- جرم پول شویی به عنوان یک جرم مستقل، مینا جزایری، پول شویی (مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین المللی مبارزه با پول شویی)، شیراز ۷-۸ خرداد ۱۳۸۲، کمیته معاضدت قضایی ستاد مبارزه با مواد مخدر.

